

ושבע למטה; ואם דם השעיר יש בה, נמצא שהזאה ראשונה של דם הפר היתה, ויצא עכשיו ידי חובתו; ואם דם הפר יש בה הרי עלתה לו עכשיו הזאה מן הפר —

וחזור ונותן מן הכוס הראשונה אחת למעלה ושבע למטה, ויצא ממה נפשך: שהרי אם הכוס השניה דם השעיר יש בה כבר יצא תחילה ידי חובתו, ואם דם הפר יש בכוס השניה, הרי כוס זו של שעיר ויצא עכשיו ידי כל ההזאות שבפנים; וכן יעשה בהזאות שבהיכל.

ד. אם מקצת דמים מן הפר ומן השעיר נתערבו לו לתוך מזרק אחד, ומקצת דמים לא נתערבו [לו], קודם שנתן הזאות כלל ואפילו בפנים [משמעות רש"י], והן קיימים כמות שהן, דמי פר לחוד ודמי השעיר לחוד —

דבר זה פשיטא, כי יהיב את ההזאות מדמים ודאין יהיב [מהדמים הידועים שלא

למעלה ואחר כך תן למטה, ואמרה תורה: "וכלה מכפר את הקודש", לעשות כסדר האמור בתורה. (226)

ב-11 אלא, אמר רבא: נותן מן התערובת שבע הזאות למטה לשם פר, וחזור ונותן מן התערובת אחת למעלה ושבע למטה לשם שעיר.

ג. אם נתערבו [נתחלפון] לו כוסות של דם הפר בכוסות של דם השעיר, לפני שהיזה הזאות כל שהן [רש"י], ואינו יודע איזה של דם הפר ואיזה של שעיר. (227)

הרי הכהן — כשבא להזות לפני ולפנים — נותן מכוס אחת — שאינו יודע איזה דם יש בה — הזאה אחת למעלה ושבע למטה; ואם דם הפר יש בכוס הרי טוב, ואם דם השעיר יש בה, אין הזאה זו כלום שאינו יכול להקדים דם השעיר לדם הפר. (228)

וחזור ונותן מהכוס השניה אחת למעלה

כשל שעיר; וכן אין לו סימן מצד צבעו, כגון שהיה זקן ואין אור עיניו שולט כל כך.

228. כתב רש"י: "ואי ראשון של שעיר היה, והרי הוא כמי שאינו כדתניא [לעיל מ א]: פר מעכב את השעיר", והיינו כדמפרש שם בגמרא: דאי אקדמיה לשעיר מקמי פר לא עבד ולא כלום.

וצריך ביאור: למה הוצרך רש"י להביא ממרחק לחמו, ולא די לו במה שאמרו לעיל "וכלה מכפר את הקודש" כלה דם הפר ואחר כך דם השעיר, והוא לעכב, כמו שהובא שם בהערות משמיה דהחזון איש בהבנת רש"י.

עוד צריך ביאור, למה לא הביא רש"י המשנה לקמן ס א, "הקדים דם השעיר לדם הפר יחזור

226. א. כן נראה לכאורה לפרש לפי דברי רש"י. ב. כתב הריטב"א: לא שמיע ליה לרב פפא גדופא דרבי ירמיה דלעיל.

227. כתב הב"ח: ומשום חולשא דכהן גדול לאו אדעתיה להבחין בין זה לזה.

ובחכם צבי סימן קנו כתב: או דמשום חולשתו אינו יכול להבחין; או דמשום חולשתו שכתב דם הפר סומק טפי או דם השעיר.

והוסיף: אינו יכול לצאת ולשאול את אחיו הכהנים ולחזור ולכנוס, כי תיכף בצאתו מקודש הקדשים צריך הוא להזות בהיכל.

אבל המאירי כתב: ואין לו סימן בריבוי הדם של פר, שמא נשפך מאותו של פר, וחזר שיעורו

היא אמת המים שבעזרה בה היו שופכין את כל ליכלוך העזרה, והיא נמשכת והולכת עד נחל קדרון. (230)

אמר פשט רב פפא: אפילו למאן דאמר רבי אלעזר ברבי שמעון בהמשך הסוגיא]: אם קיבל דם קרבן בשתי כוסות ונתן את כל המתנות מכוס אחד, הרי כוס זה עושה את חבירו שירים, ואף שמאותו כוס לא נתן שום מתנה על המזבח —

הני מילי, היכא דאי בעי למיתב מצי יהיב [במקום שלו היה רוצה היה יכול לתת את המתנות מן הכוס השניה] —

נתערבו]; כי אף שבדיעבד יכול ליתן מן התערובת שני פעמים לשם פר ולשם שעיר כמבואר לעיל, מכל מקום לכתחילה אסור (229).

אבל מיהו בזה יש להסתפק: האם הנך הדמים שנתערבו במזרק השלישי שירים הוא וליסוד של מזבח החיצון אזלי [נשפכין] כדין שיירי הדם שהן נשפכין שם.

או דילמא: הדמים שנתערבו דחויין הוויין אויין דינן כשיירים, הואיל ובשעה שנתערבו עדיין לא ניתנו מהן מתנות כל שהן [משמעות רש"י, וראה הערה 230], ולפיכך אזלי לאמה

ויזה".

ואפשר, משום דבמשנה שם יש לבאר דהוא לכתחילה, וכמו שכתב שם בגבורת ארי, [וראה בהערות שם ריש סא א]; וכאן כתב רש"י דהוי "כמי שאינו"; ומיהו צריך ביאור, למה לי באמת משום כמי שאינו תיפוק ליה משום לכתחילה.

לכתחילה לקבל הדם בשלש כוסות, על דעת ליתן מאחד מהן בין הבדים ומאחד על גבי פרוכת ומאחד על מזבח הזהב; ואם כן יש לומר דבכי האי גוונא מיירי הכא, ונתערבו אותן כוסות שמהן אמור הוא לזרוק בהיכל, והואיל ומהם לא היזה כלום, אין הם שיירים.

[וראה מה שכתב בשפת אמת בזה; ובמה שכתב המאירי בסוגיין, כי לא נראה לפרש שנתערבו אחר הזאות הפר לפני ולפנים וקודם הזאות השעיר, הואיל ומיד כששוחט את השעיר מכניס את דמו להזאות לפני ולפנים].

אמנם ב"שיח יצחק" לא ניחא ליה לפרש אפילו בדעת רש"י דמיירי הכא דוקא אם נתערבו קודם שהתחיל ליתן הזאות לפני ולפנים, שהרי אם כן היה לגמרא לפרש דמיירי דוקא בכי האי גוונא.

ועל כן פירש: כי אפילו אם נתערבו אחר שהיזה מאותן מזרקות לפני ולפנים, מכל מקום דחויין הן, "וטעמא, דמתנות הראשונות דבין הבדים אזלו להו, והשתא ענין חדש הוא, וכיון שמן הדין ליתן מתנות היכל מן השנים הראשונים, הוה ליה שלישי דחוי לגמרי" ראה עוד שם.

229. כן מוכח מכאן ומהמשך הסוגיא, ולא ביארו לנו רבותינו טעמו של דבר, ומהמשך הסוגיא יש ללמוד כי איסור זה מדאורייתא הוא, וכמו שכתב בשמועת חיים סוף סימן ד, ראה שם.

230. א. מלשון רבינו אליקים נראה, כי פירוש לשון "דחויין" הוא: דחויין לאמה.

ב. כבר נתבאר בהערה בעמוד א, כי הראשונים חלקו על רש"י, שמבאר כל הסוגיא בנתערבו קודם שנתן מתנות לפני ולפנים, שהרי אין השעיר נשחט עד שיזה מדם הפר לפני ולפנים.

ולפי דברי ראשונים אלו יש לפרש, על פי המבואר בירושלמי יומא פרק ה הלכה ד [הביאו בחונן דעה עמוד שנת, וראה שם היטב], שיכול

ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן [ארבע מתנות] על קרנות מזבח העולה ואת דמו [הנותן] ישפוך אל יסוד מזבח העולה; ולא אמר הכתוב: ואת "כל" דמו ישפוך, ומשמע שאינו זורק אלא מקצת דמו [רא"ל]

—
ואילו למטה — בפרשת שעירה של חטאת יחיד — הוא אומר: ולקח הכהן מדמה באצבעו ונתן [ארבע מתנות] על קרנות מזבח העולה ואת "כל" דמה [הנותן] ישפוך אל יסוד המזבח, ומשמע שישפוך את כל דמה שנתן מהן מתנות [רא"ל]; ללמדך:

מנין לחטאת שקבל דמה בארבע כוסות, ונתן מכוס זה מתנה אחת ומכוס זה מתנה אחת ושתי מתנות נוספות משתי הכוסות שנתרו, שכולן [כל הדם שבכוסות] חשובין שיריים ונשפכין ליסוד, תלמוד לומר: ואת "כל" דמה ישפוך —

יכול אפילו נתן ארבע מתנות מכוס אחת מהן בלבד ומשאר הכוסות לא נתן כלום, שיהיו כולן שירים, לפיכך תלמוד לומר: ואת דמו ולא כל דמו ישפוך, ללמדך: הוא הכוס שממנו נתן על המזבח נשפך שאריתו ליסוד, והן הכוסות האחרים נשפכין לאמה, שאין לדם שבהן תורת "שירים".

אבל האי במקרה הנדון, דאי בעי למיתב לא מצוי יחיב [אף לו היה רוצה לא היה יכול להזות מן התערובת], לא נעשית התערובת שירים. (230*)

אמר דחה ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא: אדרבה, אפילו למאן דאמר [תנא קמא בהמשך הסוגיא]: אם קיבל דם בשתי כוסות והזה מכוס אחד, הרי הוא עושה את הדם שבחבירו דחוי ולא שירים, הואיל ומכוס זה הרי לא נתן מתנות על המזבח — הני מילי היכא דלא יחיב מיניה [גבו"א, וכתב יד בדק"ס ורא"ל], כלומר: רק כאשר מתחילה קיבל את הדם בשתי כוסות, ולא הגיע הדם לכוס השניה מן הכוס הראשונה שממנה נתן מתנות על המזבח —

[אבל האי דיהיב מיניה, לא, ב"ח גבו"א ודק"ס], כלומר: אבל במקרה הנדון שהגיעה התערובת למזרק השלישי מן המזרקות הראשונות שהיזה מתוכן, לא אמר תנא קמא שדחוי הוא אלא שיריים. (231)

והיכן שנינו המחלוקת אם כוס עושה חבירו שירים או דחוי:

דתניא: למעלה — בפרשת שעיר החטאת של נשיא שחטא — הוא הכתוב אומר:

231. יש לפרש בשני פנים:

האחד: משהיזה מן הדם שבמזרק נעשה כל הדם שהיה באותו מזרק כשירים אפילו אותו דם שלא היה בו בשעת הזאה.

השני: מעיקר הדין היה צריך להעשות כל הדם שנתקבל בכלי כשירים — בין שהיזה ממנו ובין שלא היזה ממנו; ולדעת רב הונא

230*. תמהו האחרונים: והרי אף על גב שאינו יכול לתת מן התערובת לפני ולפנים ובהיכל, הרי על מזבח הזהב שכך היא מצותו לערב את הדמים וליתנם, הרי יכול לתת מהדמים שנתערבו, ואם כן למה לא יעשו שיריים?! והאריכו בזה בגבורת ארי ובחזון איש סימן ככו אות לה, ראה דבריהם.

הואיל וסבירא ליה כי אפילו אם לא נתן מתנות אלא מכוס אחת נעשו כולן שיריים, **הא כתיב: ואת דמו — דמשמע מקצת דמו — ישפוך, ומה בא זה למעט?**

אמר רב אשי: למעוטי שיריים שבצואר בהמה, שהן נעשין דחויין על ידי הדם שנתקבל וישפכו לאמה [לשון רש"י זבחים לד ב עפ"י הגהת הרש"ש שם, וראה הערה (232)].

שנינו במשנה: עירה דם הפר לתוך דם השעיר ונתן את המלא בריקן:

ומפרשין: תנן במשנתנו ששנינו — מערב

הרי למדנו בדעת תנא קמא: אין כוס עושה חבירו שיריים אלא דחוי.

רבי אלעזר ברבי שמעון אומר:

מניין לחטאת שקבל דמה בארבע כוסות, ונתן ארבע מתנות מאחד מהן בלבד, שכולן נעשו שיריים ונשפכין ליסוד, תלמוד לומר: ואת "כל" דמה ישפוך, ואפילו שלא נתן את המתנות אלא מכוס אחת בלבד.

הרי למדנו בדעת רבי אלעזר: כוס עושה חבירו שיריים.

ומפרשין: ולרבי אלעזר ברבי שמעון,

נשפכין ליסוד הוא משום שאינו דם הנפש, ולפי זה אם לא קיבל בכלי את כל דם הנפש, ולא נפסלו משום "נשפך הדם" והרי הן קיימין, הרי זה שופכן ליסוד].

וחידוש יש בדברי המאירי, כי אילו מדברי רבינו אליקים אין ללמוד כי זה הטעם אלא לדעת רבי אלעזר ברבי שמעון שכוס עושה את חבירו שיריים, ולפיכך סבירא ליה שאפילו מה שנשאר בצואר הבהמה הרי הוא שיריים אילו היה דם הנפש, אבל לפי מה דקיי"ל דלא כוותיה, אין צורך לטעם זה.

אבל מדברי המאירי נראה, כי אפילו לדין שכוס עושה את חבירו דחוי, אין הטעם אלא משום שאינו דם הנפש.

ובריטב"א כתב: ואידך תנא [שלמד מפסוק זה כי כוס עושה את חבירו דחוי] סבר: דההוא לא הוה צריך למעוטיה, דמכיון דלא חזיא להזאה [כי אינו דם הנפש] כדתניא לעיל [מח א: ולקח מדם הפר מדם הנפש וכו' ולא מדם התמצית], פשיטא דדחוי הוא ולאמה אזיל, והוא על פי דרך רבינו אליקים והמאירי.

אבל מתוספות בזבחים לד ב שכתבו על מה

בריה דרב יהושע הטעם שכוס עושה חבירו "דחוי", הוא מפני דלאו אדעתא דידיה זריק [ראה לשון רש"י תמורה כב ב ד"ה אליבא]; וכל זה אינו אלא כשמעיקרא היה דעתו לחלק את הדם לשתי כוסות ולתת מתנות מאחד מהם, אבל במקרה הנדון הרי לא נתערבו אלא אחר שקיבל הדם.

ולשון רבינו אליקים: **דלא יהיב מיניה, שמן הדם שבשאר כוסות לא נתן כלום, שהרי בכל כוס וכוס בפני עצמו קיבל דם מן הבהמה, אבל הכא באלו שתי כוסות, היה כל דם הפר מתחילה בכוס אחד וכל דם השעיר בכוס [אחד], אלא שלאחר מיכן נשפך קצת מכוס זה וקצת מכוס זה לתוך כוס שלישי, ונמצא כשנתן משני כוסות ראשונים, שנתן מדם שנפרד מאותו דם שבכוס שלישי ולהכי דין הוא דליהוי דם תערובת חשוב שיריים; וזה כפירוש ראשון.**

232. דע שרבינו אליקים כתב: שאינם דם הנפש אלא דם התמצית ולפיכך אין נעשין שיריים, דהכי משמע "ואת דמו" דם גופיה של נפש ולא דם התמצית.

ואף בדברי המאירי מבואר, כי הטעם שאין

דעת רבי יונתן: אף שאמר הכתוב: ואיש אשר יקלל את אביו "ואת אמו", אין במשמע הכתוב שקילל את שניהם כאחד בדוקא אלא "משמע שניהן כאחד ומשמע כל אחד ואחד בעצמו", שהרי מצינו בכלאי בגדים שהוצרכה תורה לאמר: לא תלבש שעטנו צמר ופשתים "יחדיו", הרי למדנו: כל שלא אמרה תורה "יחדיו", יש בכלל הכתוב: הן את המקלל את שניהם כאחד, והן המקלל את אחד מהם בלבד.

לפי דעת רבי יונתן: במקום שהתורה שוללת איזה דבר וכגון קללה, יש במשמע הכתוב שלא יעשה אף את אחד משני הדברים ששללה תורה; אמנם כאשר התורה מדברת בדרך חיוב, כגון: "ולקח מדם הפר ומדם השעיר והזה על קרנות המזבח סביב" האמור ביום הכפורים, מתפרשים דברי הכתוב, שיעשה הן הזאה מדם הפר והן הזאה מדם השעיר, וצריך לעשות את שניהם [על פי קהלות יעקב נדרים סימן מו].

אמנם לענין עירוב דם הפר ודם השעיר יש לתלותו במחלוקת רבי יאשיה ורבי יונתן בקללה —

כי הואיל ואמר רבי יאשיה: **אע"ג דלא כתיב:** אשר יקלל את אביו ואת אמו "יחדיו", **כמאן דכתיב** "יחדיו" דמי, ואינו חייב מיתה אלא על קללת שניהם כאחד, אף

את דם הפר והשעיר כדי לתת מהם על קרנות מזבח הזהב — **כמאן דאמר: מערבין** את הדמים כדי לתת מהן לקרנות מזבח הזהב.

הסוגיה הבאה מתבארת כולה על פי שיטת התוספות

דאיתמר⁽²³³⁾: נחלקו רבי יאשיה ורבי יונתן:

חד אמר: מערבין לקרנות, וחד אמר: אין מערבין לקרנות, אלא נותן מכל דם בנפרד.

תסתיים דרבי יאשיה הוא דאמר — מערבין.

דכתיב [ויקרא כ ט]: כי איש איש אשר יקלל את אביו ואת אמו מות יומת אביו ואמו קלל דמיו בו;

ונחלקו בדבר רבי יאשיה ורבי יונתן:

דעת רבי יאשיה: אין במשמע הכתוב שיהא חייב מיתה אלא המקלל את אביו ואמו כאחד, כי הרי וי"ו ד"ואת אמו" מוסיף הוא על ענין ראשון [רש"י סנהדרין], ומשמע שקילל את שניהם; אבל המקלל את אחד מהם בלבד, עדיין לא למדנו; ולפיכך חזרה ואמרה תורה: "אביו ואמו קלל", ללמדך: אביו קלל אמו קלל, כלומר: אפילו על אחד משניהם הוא חייב.

שאמרו כאן: למעוטי שיריים שבצואר בהמה, והא דאמר דצריך שיקבל את כל דמו של פר היינו למצוה — משמע שעל דם הנפש הוא שאמרו כן, שמועת חיים.

וכן נראה כדברי התוספות ממשמעות לשונו

של רש"י שהובאה בפנים.

233. כתבו בתוספות הרא"ש: ואף על פי שתנאים הם, קאמר בלשון מימרא [איתמר]; לפי שהיו מתנאים אחרונים כמו רבי חייא ורבי שמעון ברבי ורב.

שבפרשת כי תשא: והזה אהרן על קרנותיו "אחת" בשנה [כיום הכפורים], הרי משמע הזאה אחת מן הדמים ולא שתי הזאות –

כלומר: הואיל ומשום "אחת" הוא שסובר הסובר: מערבין לקרנות, מנין לנו לאמור כי רבי יאשיה הוא שדרשו ולא רבי יונתן. (234)

תניא בברייתא דלא כשנויין שדחינו, אלא כפי שרצינו מתחילה לומר, כי רבי יאשיה בלבד הוא שסובר: מערבין לקרנות –

דתניא: ולקח מדם הפר ומדם השעיר ונתן על קרנות המזבח סביב, שיהיו מעורבין דמי הפר והשעיר דברי רבי יאשיה.

רבי יונתן אומר: הרי הכהן מזה מדם זה נח-א בפני עצמו, ומדם זה בפני עצמו, ולא יערבם כאחת [תוספות]. (235)

אמר לו רבי יאשיה: והלא כבר נאמר "אחת"!

אמר לו רבי יונתן: והלא כבר נאמר: ולקח מדם הפר ומדם השעיר, והואיל וסתם

כאן מתפרש: ולקח מדם הפר "ומדם השעיר" ונתן על קרנות המזבח סביב, שיערבם כדי שיהיו שניהם כאחד.

ותסתיים כי רבי יאשיה הוא שאמר מערבין לקרנות, ורבי יונתן אמר: אין מערבין לקרנות.

ודחינו: דילמא אף לדעת הסובר: "כמאן דכתיב יחדיו דמי", אין די בזה כדי ללמוד שיערב את שניהם כאחד, אלא אדרבה יש לנו לומר: הואיל וסתם הכתוב, ילמד סתום מן המפורש בשאר הזאות של יום הכפורים, שנותן מכל דם בפני עצמו –

וכיון שכן על כרחנו טעם הסובר: מערבין לקרנות אין טעמו מפני שכתוב: "מדם הפר ומדם השעיר", אלא משום דרשה אחרת הוא דסבירא ליה כן, ומשום דכתיב "אחת" [וכפי שיתבאר] –

ואם כן: אפילו תימא משנתנו ששנינו: מערבין לקרנות רבי יונתן (הוא) [היא], ומשום דשאני הכא במתנות שעל מזבח הזהב, כיון דכתיב בפרשת מזבח הזהב

ראה דבריו ודברי התוספות ישנים. 235. כתבו התוספות: משמע, שרבי יוחנן אמר שלא יערב שניהם כאחת; ואע"ג שמפני שנאמר "מדם הפר ומדם השעיר" גרידא אין ללמוד כן, שהרי אף לדעת רבי יונתן "משמע שניהן כאחד ומשמע אחד בפני עצמו"; מכל מקום ילמד סתום מן המפורש.

אבל רבינו עקיבא איגר [תשובה קט ד"ה ואולם] כתב בדעת הרמב"ם, כי לרבי יונתן רצה מערב לקרנות רצה אין מערב לקרנות, וכשיטתו בכל מקום.

234. כך פירשו התוספות [לקמן בעמוד א] מפני ההכרח; שאם לא כן, אלא כוונת הגמרא כפשוטה: דילמא מודה כאן רבי יונתן משום דרשה ד"אחת", הרי אין מובן דחיית הגמרא, כי הרי סוף סוף רבי יאשיה ודאי סובר מערבין לקרנות ואפילו בלא "אחת", ועל כרחך תסתיים דרבי יאשיה הוא שאמר מערבין לקרנות, ורבי יונתן שנחלק עליו במימרא שהביאה הגמרא, על כרחך הוא הסובר: אין מערבין לקרנות, ואינו דורש "אחת".

ולרבינו חננאל גירסא אחרת בדברי הגמרא,